

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра археології, давньої та середньовічної історії України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
і навчальної роботи та рекрутації
проф. Гаврилюк С.В. _____

_____ 20__ р.

Історичне краєзнавство

РОБОЧА ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни
підготовки бакалавра
напрямку 6.020302 «Історія»

Робоча програма навчальної дисципліни «Історичне краєзнавство» за напрямком підготовки 6.020302 «Історія». 7 вересня 2015 року. – 18 с.

Розробник: Панишко С. Д., кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, давньої та середньовічної історії України.

Рецензент: Бондаренко Г. В., кандидат історичних наук, професор кафедри археології, давньої та середньовічної історії України.

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри археології, давньої та середньовічної історії України

протокол № 2 від 07.09.2015 р.

Завідувач кафедри: _____ (Шабала Я.М.).

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією історичного факультету

протокол № 1 від 30.09.2015 р.

Голова науково-методичної комісії факультету (інституту) _____ (Денисюк В.І.).

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету

протокол № ____ від _____ 201 р.

Вступ

Робоча програма навчальної дисципліни «Історичне краєзнавство» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напрямку підготовки 6.020302. «Історія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є різноманітні джерела, що відображають специфічні риси історичного розвитку певного регіону України, у нашому випадку – Волині.

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліна «Історичне краєзнавство» пов'язана із вивченням таких дисциплін як «Історія України», «Туристичне краєзнавство», «Джерелознавство», «Спеціальні історичні дисципліни», «Історія Волині».

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістовних модулів:**

1. Загальні питання історичного краєзнавства Волині.
2. Напрямки історико-краєзнавчих досліджень.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів: 4	02.03 «Гуманітарні науки»	Дисципліна професійної та практичної підготовки
	6.020302 «Історія»	
Модулів: 2	Історія	Рік підготовки: 1
Змістових модулів: 2		Семестр: 2
ІНДЗ: немає		Лекції: 34 год
Загальна кількість годин: 120		Практичні (семінари): 26 год
Тижневих годин (для денної форми навчання): Аудиторних: 3,5 самостійної роботи: Консультації: 0,3	бакалавр	Лабораторні: 0 год
		Самостійна робота: 54 год
		Косконсультації: 6 год
		Форма контролю: <u>залік</u>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Метою курсу є формування у студентів навичок дослідження історії рідного краю на основі аналізу різноманітних джерел. При цьому особлива увага звертається на формування вміння поєднувати свідчення таких джерел, та

робити узагальнення і висновки. Важливим є також напрямок формування вмінь застосовувати отримані знання у практичній роботі.

2.2. Основними завданнями курсу є:

- розглянути формування Волині як історико-географічного регіону України;
- простежити специфічні риси історичного розвитку регіону;
- охарактеризувати інформаційний потенціал окремих видів джерел у вивченні історії Волині;
- простежити історію боротьби за незалежність України на території Волині.

2.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- основні поняття історичного краєзнавства, зокрема, Волинь і Полісся в різні часи;
- історію розвитку волинського краєзнавства та краєзнавців-дослідників і організаторів краєзнавчого руху;
- проце формування сучасного природного середовища Волині та його ресурсний потенціал;
- історію антропогенного впливу на волинську природу;
- еталонні археологічні пам'ятки Волині та характеристики матеріальної культури різних епох;
- зміст давньоруських літописів у частині, що стосується історії Волині;
- основні фонди Волинських архівів;
- узагальнюючі публікації з історії Волині;
- історію розвитку волинської періодики;
- особливості волинської цивільної, культової та оборонної архітектури;
- основні усні джерела з історії краю;
- етнічну історію Волині та її відображення в пам'ятках матеріальної і духовної культури;
- хід розвитку суспільних і державних інститутів на території Волині;
- основні напрямки розвитку волинського мистецтва;
- сучасний стан розвитку волинезнавства і діяльність організацій і установ, які займаються краєзнавством.

вміти:

- застосовувати в історико-краєзнавчих дослідженнях здобутки спеціальних історичних дисциплін;
- володіти навичками аналізу географічного, краєзнавчого, історичного, етнографічного та археологічного матеріалу;
- користуватись писемними та друкованими джерелами для здійснення історико-краєзнавчих досліджень;
- розпізнавати особливості архітектурних споруд та історичних пам'яток різних хронологічних періодів та призначення;
- аналізувати усні джерела історичного краєзнавства;

- співвідносити пам'ятки матеріальної та духовної культури з етнічними групами, що проживали на Волині;
- популяризувати історію та культуру рідного краю, історичні постаті.

На вивчення курсу відводиться 120 години, 4 кредити ЕСЕС

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні питання історичного краєзнавства Волині.

Тема 1. Історичне краєзнавство як наукова дисципліна.

Основні поняття історичного краєзнавства. Об'єкт та предмет науки. Основні форми історичного краєзнавства. Шкільне краєзнавство. Громадське краєзнавство. Державне краєзнавство. Мережа краєзнавчих організацій та музеїв. Джерела історичного краєзнавства. Територіальний зміст поняття край. Адміністративно-територіальний принцип. Історико-географічний принцип. Формування території Волині.

Тема 2. Історія краєзнавчих досліджень Волині.

Найдавніші свідчення краєзнавства. Давньоруське краєзнавство. Середньовічні документи. Археологічні та пам'яткознавчі дослідження 19 століття. Товариство дослідників Волині. Товариство приятелів наук. Волинський окружний музей. Олександр Цинкаловський. Краєзнавчий рух 60-х років 20 століття. Історія міст і сіл Української РСР. Товариство охорони пам'яток історії і культури. Становлення незалежності України та відродження краєзнавства. Фундаментальні краєзнавчі дослідження кінця 20 століття.

Тема 3. Апология історії Волині.

Положення Волинського регіону на карті Європи. Найдавніша історія краю. Культурні імпульси з балканського регіону у епоху міді. Населення Волині у бронзовий час. Лужицька культура. Волинь у епоху великого переселення народів. Готи на Волині. Венеди – найдавніші слов'яни. Дуліби. Зимнівське городище – найдавніше укріплення у слов'янському світі. Раннє поширення християнства із Великої Моравії. Коріння місцевої державності. Включення до складу Київської Русі. Волинь – «благодатна земля». Положення Волині у складі Волинсько-Галицької держави. Місце Волинської землі у складі ВКЛ. «Лучеськ Великий на Стиру» -- друга столиця ВКЛ. Волинські князівські роди. Волинські замки. Польський період історії Волині. Битва під Берестечком. Волинь у складі Російської імперії. Перша світова війна на Волині. Волинське воєводство у складі Другої Речі Посполитої. Друга світова війна і Волинь. Освоєння Львівсько-Волинського вугільного басейну. Осушувальна меліорація на Волині.

Тема 4. Формування території Волині.

Фізико-географічне районування регіону. Територіальні спільності на території Волині у додержавний період. Територія розселення східнослов'янських племен. Економічні чинники формування регіону. Волинське суспільство давньоруського часу. Розвиток місцевої феодалізації. Формування місцевої адміністрації. Володимирське князівство на рубежі XII – XIII ст. Консолідація волинських князівств. Утворення Волинської землі.

Волинь у складі Волинсько-Галицької держави. Структура Волинської землі литовського періоду. Волинське воєводство. Волинська губернія . Волинське воєводство, Волинська округа та Волинська область у 20-30 р.р. ХХ ст. Волинь у складі рейхскомісаріату «Україна». Счасні Волинська, Рівненська та Житомирська області. Прани адміністративно-територіальної реформи України.

Тема 5. Еволюція природного середовища Волині.

Геологічна історія регіону. Український кристалічний щит. Корисні копалини. Поклади вугілля. Газові родовища. Поліський бурштин. Формування сучасної денної поверхні. Полісся. Волинська височина. Мізоцький кряж. Кременецькі гори. Мале Полісся. Родовища торфу. Ґрунти. Коливання клімату. Рослинний і тваринний світ.

Тема 6. Антропогенний вплив на природне середовище.

Збиральництво, як перша форма ведення господарства. Початок випасання худоби та оранки. Приручення тварин та виведення нових сортів рослин. Поява дерев'яно - земляних укріплень. Поширення курганів. Освоєння нових територій (колонізація степу у литовський період). Зведення лісу для випалювання попелу (попит на поташ). Поява перших ставків (потреба у енергії). Початки меліорації. Освоєння заболочених заплавл (моти). Будівництво Дніпровсько-Бузького каналу, його водозабезпечення. Вплив Першої світової війни (позиційної) на навколишнє середовище. Великомасштабна меліорація. Освоєння Львівсько-Волинського вугільного басейну. Терикони. Рівнеазот – найбільший забруднювач атмосферного повітря. Водозабезпечення волинських АЕС.

Змістовий модуль 2. Напрямки історико-краєзнавчих досліджень.

Тема 7. Археологія в історичному краєзнавстві.

Унікальні археологічні пам'ятки Волині. Свідчення заселення регіону. Неолітична революція. Міграції населення. Пам'ятки мідного віку. Трипільська проблематика. Формування слов'янської спільності. Волинь в епоху великого переселення народів. Зимнівське городище. Східнослов'янські племена напередодні утворення Київської Русі. Давньоруські пам'ятки. Міста. Городища. Селища. Могильники. Монументальні споруди. Волинські замки. Пам'ятки козацтва.

Тема 8. Давня історія Волині за даними писемних джерел.

Загальна характеристика давньоруського літописання. Літописи та літописні зводи. Повість минулих літ. Опис волинської феодальної війни 1097-1100 років. Київський літопис. Перша згадка Волинської землі. Галицький літопис. Характер волинського літописання у другій половині 13 століття. Волинь у козацьких літописах. Лицеві зводи. Середньовічні актові джерела. Інформативність архівних фондів. Історія Волинської губернії в документах ДАЖО. Волинське воєводство у документах ДАВО.

Тема 9. Друковані джерела в історичному краєзнавстві.

Становлення книгодрукування на Волині. Іван Федоров. Перші друкарні та їх продукція. Папірні. Характеристика стародруків. Краєзнавчі

публікації М.Теодоровича. видавнича діяльність Товариства дослідників Волині. Розвиток польського краєзнавства. Публікації Інституту дослідів Волині у Вінніпезі. Літопис Волині. Газети Волинские губернские ведомости, Волинские епархиальные ведомости, Радянська Волинь. Польськомовна періодика. Сучасна волинська періодика.

Тема 10. Памятки цивільної та культової архітектури Волині.

Найдавніші житла за археологічними джерелами. Традиційне волинське житло. Середньовічна цивільна архітектура. Забудова середньовічних волинських міст. Поява поверхової забудови. Початки промислового будівництва. Побутові комплекси. Цивільна забудова новітнього часу.

Культові центри Волині за археологічними джерелами. Культова деревяна архітектура. Монументальні споруди давньоруського періоду. Церкви-ротонди. Зимнівський монастир. Почаївська Лавра. Середньовічні містобудівні комплекси Волині – Луцьк, Острог. Католицькі монастирські комплекси. Протестантські культові споруди. Синагоги, мечеті, кенаси.

Тема 11. Памятки військової архітектури Волині.

Найдавніші укріплення регіону. Зимнівське городище. Городища-сховища. Городища волинського типу. Волинські вежі. Стіжкові городища. Укріплення типу «мот і бейлі. Найдавніші волинські замки – Луцьк, Кременець. Замки бастионного типу – Олика, Клевань, Луків. Луцькі та рівненчські форти. Тараканівський форт. Укріплення періоду першої світової війни. Сарненський укріп район (польський). «Лінія Сталіна». «Лінія Молотова». Сучасна фортифікація.

Тема 12. Памятки промислової архітектури Волині.

Природні ресурси Волині. Корисні копалини. Розвиток техніки та технологій на Волині. Виробничі споруди за археологічними джерелами. Технологічна революція XIV – XV ст. Осередки керамічного виробництва. Металургійні центри. Середньовічні гуті і буди. Розвиток транспорту у середньовіччі. Знахідки затоплених човнів. Промислова революція у Європі і її поширення на територію Волині. Залізничне будівництво. Початки осушувальної меліорації Експедицією генерала Жилінського. Освоєння Львівсько-Волинського кам'яновугільного басейну. Великомасштабна осушувальна меліорація. Індустріалізація. Атомні електростанції на Волині. Трубопровідний транспорт. Промислова архітектура. Споруди другої половини 20 століття.

Тема 13. Некрополі Волині.

Найдавніші поховання за археологічними джерелами. Поняття поховального обряду. Торчинський могильник стжижовської культури. Могильники поморської культури у Головно. Давньоруські курганні могильники. Прийняття християнства і еволюція поховального обряду. Поховання у культових спорудах. Грунтові могильники давньоруського періоду. Середньовічні церковні погости. Поховання етнічних груп. Єврейські цвинтарі. Цвинтарі німецьких і чеських колоністів. Католицькі поховання у склепах. Масові поховання військовослужбовців періоду першої та другої

світової війни. Поховання жертв масових репресій. Кладовища новітнього часу. Закон України «Про поховання і похоронну справу (2003 р.).

Тема 14. Усні джерела історичного краєзнавства.

Гідроніми – найдавніші назви. Назви населених пунктів та урочищ. Географічні назви як свідчення етнічної та суспільно-політичної історії Волині. Міфи як історичне джерело. Сучасна волинська міфотворчість. Історичне коріння чарівної казки. Легенди та перекази. Анекдоти.

Тема 15. Краєзнавство і етнічна історія Волині.

Германо-балто-словянська спільність. Протослов'яни та праслов'яни. Готи на Волині. Середньовічна Волинь як контактна зона. Німецька та чеська колонізація у 19 столітті. Волинські євреї та караїми. Татари. Політичні чинники зростання чисельності польського та російського населення. Вклад національних меншин у господарський та культурний розвиток регіону. Відображення етнічної історії у об'єктах культурної спадщини.

Тема 16. Пам'ятки державного устрою та суспільного життя.

Скарби епохи Великого переселення народів. Зимнівське городище – перше укріплення у слов'янському світі. Слов'янські гради. Червенські гради. Дитинці давньоруських міст Волині. Дружинні поховання у регіоні. Луцький замок як зосередження влади останніх волинських князів. Собор Іоана Богослова, земські суди при ньому. Волинські князівські роди пізньосередньовічного періоду та їх замки. Острозькі, Вишневецькі, Чорторійські. Поховання князів у родових монастирях. Магдебурзьке право. Ратуші. Пам'ятки Луцького братства. Данило Братковський. Шляхетські мастки. Період Другої Речі Посполитої. Червона Волинь. Пам'ятник Бойку. Колківська демонстрація. Радянізація краю. Колківська республіка. Радянські діячі – вихідці з Волині.

Тема 17. Мистецтво Волині.

Особливості давньоруського мистецтва регіону. Ікона Холмської Богоматері. Давньоруська архітектура Волині. Середньовічне іконописання. Михнівський малярський осередок. Йов Кондзелевич. Ігор Стравінський. Андроник Лазарчук.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	у тому числі					
		Лек.	Практ. (Семін.)	Консулт	Інд.	Сам. роб.	Контр. роб.
1	2	3	4	5	6	7	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Загальні питання історичного краєзнавства Волині							
Тема 1. Історичне краєзнавство як наукова дисципліна.	5	2				3	
Тема 2. Історія краєзнавчих досліджень Волині.	7	2	2			3	
Тема 3. Апологія історії Волині.	5	2				3	
Тема 4. Формування території Волині.	7	2	2			3	
Тема 5. Еволюція природного середовища Волині.	7	2	2			3	
Тема 6. Антропогенний вплив на природне середовище.	9	2	2	2		3	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Напрямки історико-краєзнавчих досліджень							
Тема 7. Археологія в історичному краєзнавстві.	5	2				3	
Тема 8. Давня історія Волині за даними писемних джерел.	7	2	2			3	
Тема 9. Друковані джерела в історичному краєзнавстві.	5	2				3	
Тема 10. Пам'ятки цивільної та культової архітектури Волині.	9	2	2	2		3	
Тема 11. Пам'ятки військової архітектури Волині.	9	2	2	2		3	
Тема 12. Пам'ятки промислової архітектури Волині.	7	2	2			3	
Тема 13. Некрополі Волині.	7	2	2			3	
Тема 14. Усні джерела історичного краєзнавства.	7	2	2			3	
Тема 15. Краєзнавство і етнічна історія Волині.	7	2	2			3	
Тема 16. Пам'ятки державного устрою та суспільного життя.	7	2	2			3	
Тема 17. Мистецтво Волині.	7	2	2			3	
Усього годин	120	34	26	6		54	

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Тема	К-сть годин
1	<p>Практичне заняття 1. . Історія краєзнавчих досліджень Волині.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Волинське краєзнавство до початку ХХ ст. 2. Історико-краєзнавчі дослідження новітнього часу. 3. Науково-дослідна та культурно-освітня діяльність музеїв Волині. 4. Діяльність волинських музеїв. 	2
2	<p>Практичне заняття 2. Формування території Волині.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фізико-географічна спільність регіону. 2. Культурно-територіальні спільності додержавного періоду. 3. Економіко-соціальні чинники формування Волині. 4. Формування адміністративно-територіальної структури регіону. Еволюція адміністративно-територіальних одиниць. 	2
3	<p>Практичне заняття 3. Еволюція природного середовища Волині.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Геологічна історія краю. 2. Формування сучасної денної поверхні. 3. Корисні копалини. 4. Коливання клімату. 5. Рослинний і тваринний світ. 	2
4	<p>Практичне заняття 4. Антропогенний вплив на природне середовище.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Початки перетворення природи людиною. 2. Зведення лісів. 3. Осушувальна меліорація. 4. Освоєння Львівсько-Волинського вугільного басейну. 	2

5	<p>Практичне заняття 5. Давня історія Волині за даними писемних джерел.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика нарративних та актових джерел. 2. “Літопис Руський” як джерело дослідження давньоруської історії Волині. 3. Іноземні писемні джерела. 4. Фонди Державного архіву Волинської області. 5. Писемні матеріали у музейних фондах Волині 	2
6	<p>Практичне заняття 6. Пам’ятки цивільної та культової архітектури Волині.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Традиційне волинське житло. 2. Цивільна архітектура нового та новітнього часу. 3. Християнські культові комплекси. 4. Культова архітектура національних меншин. 	2
7	<p>Практичне заняття 7. Пам’ятки військової архітектури Волині.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ранньословянські та давньоруські городища. 2. Середньовічні замки. 3. Оборонні споруди ХІХ століття. 4. Фортифікація новітнього часу. 	2
8	<p>Практичне заняття 8. Пам’ятки промислової архітектури Волині.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Середньовічні виробничі об’єкти. 2. Розвиток транспортної системи Волині. 3. Гідротехнічні споруди. 4. Шахти Львівсько-Волинського басейну. 	2
9	<p>Практичне заняття 9. Некрополі Волині.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Найдавніші поховання. 2. Давньоруські могильники. 3. Поховання волинян у Києво-Печерській Лаврі. 4. Поховання представників волинських князівських родин. 5. Кладовища національних меншин. 	2
10	<p>Практичне заняття 10. Усні джерела історичного краєзнавства.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика географічних назв Волині. 2. Характеристика місцевих мікротопонімів. 3. Використання легенд та переказів у краєзнавчих дослідженнях. 4. Музеї – осередок етнографічних досліджень. 	2

11	<p>Практичне заняття 11. Краєзнавство і етнічна історія Волині.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Пам'ятки етнічної історії Волині. 2. Специфічні риси господарства та матеріальної культури різних національних груп. 3. Культурні споруди Волині як джерело для вивчення історії краю. 4. Музейні фонди – джерело вивчення етнічної історії краю. 	2
12	<p>Практичне заняття 12. Пам'ятки державного устрою та суспільного життя.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначні волиняни. 2. Пам'ятки, пов'язані з історією козацтва та боротьбою за незалежність України. 3. Пам'ятки радянської доби. 4. Церковне краєзнавство. 	2
13	<p>Практичне заняття 13. Мистецтво Волині.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Давньоруське мистецтво. 2. Середньовічне мистецтво Волині. 3. Мистецтво нового та новітнього часу. 4. Мистецькі музеї Волині. 	2
	Разом	26

6.Консультації

Теми консультацій ідентичні із вказаними темами, які подаються у таблиці пункту 3 «Структура навчальної дисципліни».

7.Самостійна робота

Теми самостійної роботи ідентичні із вказаними темами, які подаються у таблиці пункту 3 «Структура навчальної дисципліни».

8. Методи і засоби навчання

В залежності від обсягу та складності матеріалу викладачем застосовуються наступні методи навчання:

- метод проблемного викладення матеріалу;
- репродуктивний метод;
- евристична бесіда;
- метод аналізу та синтезу матеріалу;
- емпіричного аналізу;
- соціологічний метод;
- статистичний;
- синергетичний.

9. Форма підсумкового контролю успішності навчання.

Підсумковий контроль успішності студентів (залік) має форму опитування студентів.

10. Методи та засоби діагностики успішності навчання.

Специфіка викладання курсу полягає у використанні двох видів контролю: поточного і підсумкового.

Поточний контроль включає в себе:

- тестування – така форма контролю дозволяє перевірити загальну підготовку студентів до кожного заняття проводяться регулярно на вибірковій основі:

- розв’язування завдань – така форма контролю дозволяє перевірити знання основних положень заданої теми, формувати логічне мислення студентів, проводиться на окремих заняттях;

- опитування – проводиться з метою виявлення вміння студентами оперувати вчитаним викладачем матеріалом, відповідати на додаткові питання, проводиться регулярно на вибірковій основі;

- самостійна робота – така форма контролю дозволяє виявити вміння чітко, логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання, вміння працювати самостійно.

Проміжний контроль здійснюється у формі колоквіуму.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Дисципліна складається з двох змістовних модулів. Підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за:

1. поточне оцінювання з відповідних тем (максимум 40 балів);
2. модульна контрольна робота (максимум 60 балів).

Поточний контроль (мах = 40 балів)		Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальн а кількіст К-сть балів
Модуль 1		Модуль 2		
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Кол 1	Кол 1	
20	20			
12 балів – відповіді на семінарах; 8 балів - активність	12 балів – відповіді на семінарах; 8 балів - активність	30	30	100

До поточної модульної оцінки додаються бали за активну навчальну діяльність протягом семестру:

- 8 балів додаються, якщо на 75% практичних занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення;
- 3 бали додаються, якщо на 25 % практичних занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення.

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 - 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

12. Список джерел

1. Атлас Волинської області. – М., 1991. – 42 с.
2. Бармак М. Німецьке, чеське та єврейське населення Волинської губернії (1796 – 1914 рр.). – Тернопіль, 1999. – 206 с.
3. Батюшков П. Волинь. Исторические судьбы Юго-Западного края. – СПб., 1988. – 288 с. + Приложения. – 125 с.
4. Бойко М. Бібліографія волинезнавства в Північній Америці (1949 – 1993). – Блумінгтон, Індіана, 1993. – 125 с.
5. Бондаренко Г.В. Історичне краєзнавство Волині: Монографія. Кн. 1 – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – 238 с.
6. Бондаренко Г.В. Історичне краєзнавство Волині: Монографія. Кн. 2 – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – 214 с.
7. Волинська область за роки Радянської влади (1940 – 1966 рр.): Статистичний збірник. – Львів: Каменярь, 1969. – 314 с.
8. Волинська область: Адміністративно-територіальний поділ на 1 липня 1981 р. – Львів: Каменярь, 1981. – 134 с.
9. Волинський краєзнавчий музей: Путівник. – Львів, 1988. – 119 с.
10. Волинь за роки незалежності: Статистичний збірник. – Луцьк: Надстир’я, 2001. – 383 с.
11. Гаврилюк В.В. З історії Волинських полків. – Луцьк, 2000. – 144с.
12. Гаврилюк С.В. Історичне пам’яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.). – Луцьк: Вежа, 2002. – 531 с.
13. Гуртовий Г. Волинь – край козацький. – Луцьк: Надстир’я, 2000. – 352 с.
14. Давидюк В.Ф. Українська міфологічна легенда. – Львів: Світ, 1992. – 176 с.
15. Денисюк В. Літопис Камінь-Каширщини. – Луцьк: Надстир’я, 2001. – 524 с.

16. Данилюк А. Волинь: пам'ятки народної архітектури. – Луцьк, 2000. – 100 с.
17. Данилюк О.К. Словник народних географічних термінів Волині. – Луцьк: Надстир'я, 1997. – 108 с.
18. Державний архів Волинської області: Путівник. – 2-е вид., доп. і перероблене. – К., 1990. – 224 с.
19. Історичне краєзнавство в Українській РСР (П.Т. Тронько, В.О. Горбик, О.І. Лугова та ін. Відп. ред. П.Т. Тронько: АН УРСР Ін-т історії. – К.: Наукова думка, 1989. – 240 с.
20. Історія міст і сіл УРСР. Волинська область. – К.: Вид-во АН УРСР, 1970. – 746 с.
21. Карпінський В.С. Зародження і розвиток друкарства на Волині. – Луцьк, 1997. – 107 с.
22. Книга пам'яті України: Волинська область. У 3 т. Т. 1: м. Луцьк, Володимир-Волинський, Горохівський, Іваничівський, Камінь-Каширський, Ківерцівський райони. – Львів: Каменяр, 1995. – 567 с.
23. Колосок Б.В., Метельницький Р.Г. Луцьк: Архітектурно-історичний нарис. – К.: Будівельник, 1990. – 192 с.:іл.
24. Костюк М.П. Німецькі колонії на Волині (XIX – початок XX ст.). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – 384с.
25. Кравчук П. Рекорди Волині! 1993. – Любешів, 1994. – 64 с.
26. Крикун Н. Административно-территориальное устройство Правобережной Украины в XV – XVIII вв. – К., 1992. – 157 с., карты.
27. Кучинко М. Археологія Волині. – Луцьк, 2005. – 202 с.
28. Кучинко М.М., Охріменко Г.В. Археологічні пам'ятки Волині: Навч. посібник для студ. іст. спец. вузів. – 2-е вид., випр. і понов. – Луцьк: Вежа, 1995. – 168 с.
29. Кучинко М.М., Охріменко Г.В., Петрович В.В. Історія міста Володимира-Волинського від найдавніших часів до середини XX ст. (у світлі соціотопографії). – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2004. – 260 с.
30. Кучинко М.М. Володимир середньовічний. Історико-археологічні нариси. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2006. – 144 с.
31. Кучинко М.М., Кучинко З.М. Давні та середньовічні скарби Волині. – Луцьк: Волинська книга, 2007. – 172с.
32. Кушнарєнко Н.М. Бібліотечне краєзнавство: Підручник, -- К.: Знання, 2007. – 502с.
33. Літопис Руський. За Іпатіївським списком переклав Л. Махновець. – К., 1989. – 591 с.
34. Мельник С.В., Колісник Б.І. Літопис волинського лісу. – Луцьк, «Волинська обласна друкарня», 2004. – 320с.
35. Непокупний А.П. Балтійські родичі слов'ян. – К., 1979. - с.
36. Ономастика Полісся (Відп. ред. І.М. Желєзняк). – К., 1999.- 234 с.
37. Павлюк І. Українські часописи Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя (1917 – 1939). – Львів – Луцьк, 1997. – 179 с. (Анотований показник).

- 38.Пажимський О.М. Палацо-паркові ансамблі Подільської Волині. – Хмельницький, 1997. – с.
- 39.Памятники истории и культуры Волынской области: Научно-вспомогательный библиографический указатель. – Луцк, 1985. – 93 с.
- 40.Первая всеобщая перепись населения Российской империи, 1897 г. VIII. Волынская губерния. – СПб, 1904. – 282 с.
- 41.Прищепя Б.А. Историчне краєзнавство Волині: Навчальний посібник // Б.А.Прищепя, О.П.Прищепя. – Рівне: ППДМ, 2008. – 352с.
- 42.Прищепя О. Вулицями старого міста: топонімічні дослідження з історії Рівного. – Рівне, 1997. – 154 с.
- 43.Пура Я.О. Походження назв населених пунктів Ровенщини. – Львів: Світ, 1990. – 142 с.
- 44.Раппопорт П.А. Военное зодчество западнорусских земель X – XIV вв. – Ленинград: Наука, 1967. – 241 с.
- 45.Ровно 700 років: Збірник документів і матеріалів. – К., 1983.
- 46.Савчук П. Дубенський форт. – Рівне: «Ліста», 2001. – 288с.
- 47.Теодорович Н.И. Волынь в описании городов, местечек и сел в церковно-историческом, географическом, этнографическом, археологическом и др. Отношениях. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии. Т. V. Ковельський уезд. – Почаев, 1903. – 559с.
- 48.Теодорович М.І. Місто Володимир Волинської губернії в зв'язку з історією Волинської епархії: історичний опис. Репринтне видання. – Луцьк, ПВД «Твердиня», 2008. – 248.
- 49.Торгівля на Україні XIV – сер. XVII століття. Волинь і Наддніпрянина. – К.: Наукова думка, 1990. – 408 с.
- 50.Черняхівський Г. Кременеччина від давнини до сучасності. – Кременець, 1999. – 318 с.
- 51.Чучман Л.П. Берестечко. Историко-краєзнавчий нарис. – Луцьк: Надстир'я, 1997. – 72 с.
- 52.Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся: (Краєзнавчий словник – від найдавніших часів до 1914 року): В 2 т. – Вінніпег, 1984 – 1986. – Т. 1, 2.
- 53.Шульгач В.П. Гідронімія басейну Стиру. – К.: Наук. думка, 1993. – 142 с.
- 54.Шульгач В.П. Ойконімія Волині: етимологічний словник-довідник. – К.: “Кий”, 2001. – 189 с.
- 55.Уривалкін О.М. Историчне краєзнавство: Навчальний посібник. – К.: КНТ, 2006. – 296с.
- 56.Єврорегіон Буг: Волинська область // За ред. Б.П.Клімчука, П.В.Луцишина, В.Й.Лажніка. – Луцьк: Редакційно-видавничий відділ Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 1997. – 325 с.

13. Література

1. Бондаренко Г.В. Волинезнавство в українській діаспорі і на Волині. // Педагогічний пошук: Наук.-методичний вісник. – Луцьк, 2001. – Вип. 4(32). – С. 71 – 75.
2. Бондаренко Г.В. Бібліографія історичного краєзнавства Волині // Наук. вісн. ВДУ ім. Лесі Українки, 2001. - №5. – С. 90 – 98.
3. Бородавко В.А. Періодичні видання Волинського воєводства у міжвоєнний період (1921 – 1939 рр.) // Науковий вісник ВДУ ім. Л. Українки: Історичні науки: №3. – Луцьк, 2000. – С. 86 – 88.
4. Бухало Г. Видання Української повстанської армії на Волині 1941 – 1950-і роки //Волинський музей: історія і сучасність: Науковий збірник: Вип. 3. Матеріали III Всеукраїнської наукової науково-практичної конференції, Луцьк – Колодяжне, 18 – 19 травня 2004р. – Луцьк; 2004. – С.295 – 297.
5. Василюк П. Зміни ландшафтів Волині в XV – XX ст.: (З використанням топонімічних даних) // Наукові записки аспірантів. – Луцьк, 1997. – С. 10 – 14
6. Волощук О.П. Караїми Волині: до історії формування і розвитку етнічної громади // Науковий вісник ВДУ ім. Л. Українки. – 2002. - №3. – С. 112 – 117.
7. Гаврилюк Л. Відображення в пам'ятках історії виробництва і техніки. // Минуле і сучасне Волині: О. Цинкаловський і край. Матеріали ІХ наукової історико- краєзнавчої міжнар. конф. 20 – 23 січня 1998 р. Луцьк: Настир'я, 1998. – С. 205 – 206.
8. Гика В. Джерела з історії нашої області у фондах Державного архіву // Минуле й сучасне Волині й Полісся: Край на межі тисячоліть: Матеріали Х наук. іст.-краєзн. конф.: Збірник наукових праць. – Луцьк, 2002. – С. 71 – 94.
9. Данилюк А. Ландшафт і формування традиційної народної архітектури Волинського Полісся. // Минуле і сучасне Волині і Полісся: народна культура – шлях до себе. Матеріали Волинської обласної науково-етнографічної конференції. – Луцьк, 2003. – Вип. 11. – С. 84 – 85.
10. Денисюк В. Волинське книговидання: історія і традиції // Книжковий сад “Надстир'я” (1992 – 2002): Статті. – Луцьк, 2002. – С. 9 – 22.
11. Дубінецька С.К. Вірмени в Луцьку XIV – XVIII ст. / Минуле і сучасне Волині. – Луцьк, 1988. – Ч. 1. – С. 137 – 139.
12. Залізняк Л.Л. Полісько – дніпровська катастрофа фінального палеоліту з позиції археології //Археологія, 2008, №3. – С.5 – 10.
13. Замки-фортеці Поділля й Волині XIV – XVII ст. // Археологія доби українського козацтва XIV – XVIII ст. – К., 1997. – С. 157 – 171.
14. Карліна О.М. Олицький замок в історії Волині // Наук. вісник ВДУ. – 2001. – (Серія “Історичні науки”). - №5. – С. 177 – 180.
15. Карпов В. Волинський регіональний музей українського війська і військової техніки: історія створення та перспективи діяльності // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки воєнної історії краю: Вип. 30:

- Матеріали ХХХ Всеукраїнської науково практичної історико-краєзнавчої конференції, 24 – 25 березня 2009 р. – Луцьк, 2009. – С. 3 – 5.
16. Корнелюк Д. Ковельські сталеві дороги: історія і сьогодення // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і ковельчани в історії України та Волині. Матеріали ХХІХ Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 490-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права. м. Ковель, 5 – 6 грудня 2008р.: Збірник наукових праць. – Луцьк: Настир'я, Ковель: ТОВ «Ковельська міська друкарня», 2008. – С.53 – 58.
 17. Крикун М.Г. Кордони і повітовий поділ Волинського воєводства в XVI – XVIII ст. // Географічний фактор в історичному процесі. – К., 1990. – С. 134 – 145.
 18. Кучерепа М.М. Історія Волині міжвоєнного періоду в документах і матеріалах Державного архіву Волинської області // Науковий вісник ВДУ: Історичні науки. – Луцьк, 2000. – Вип. I. – С. 88 – 96.
 19. Мазурик Ю.М. До питання інтерпретації фрагмента скляної посудини з опуклим дном з археологічних розкопок літописного Угровська // Минуле і сучасне Волині та Полісся: роде наш красний. Вип.24. Матеріали Третьої Волинської обласної науково-етнографічної конференції, 14 – 15 червня 2007 р., м. Луцьк, 2007. – С.238 – 241.
 20. Михайлюк О.Г. Історія Волині на сторінках газети “Волинские епархиальные ведомости” // Шоста Всеукраїнська конференція з історичного краєзнавства. – Луцьк, 1993. – С. 382 – 383.
 21. Могитич І.Р. З історії міжслов'янських зв'язків у сфері середньовічної архітектури. (Гал. – Вол. Русь та західні слов'яни X – XIII ст.)// З історії міжслов'янських зв'язків. – К., 1983. – С. 22 – 25.
 22. Надольська В.В. Волинь на перших етнічних картах українських земель // Наук. вісн. ВДУ ім. Л. Українки. – Луцьк, 2002. - №4. – С. 218 – 220.
 23. Надольська В. Єврейські землеробські колонії Волинської губернії (XIX – початок XX століття) // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і ковельчани в історії України та Волині. Матеріали ХІІ Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 12-й річниці Незалежності України і 485-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права. Збірник наукових праць. У 2-х частинах. Ч.2. – Луцьк: Настир'я, 2003. – С. 49 – 51.
 24. Надольська В., Смялко Б. Російська меншина на Волині // // Минуле і сучасне Волині: О. Цинкаловський і край. Матеріали ІХ наукової іст. – краєзн. міжнар. конф. 20 – 23 січня 1998 р. Луцьк: Настир'я, 1998. – С. 277 – 280.
 25. Огнєва О. Волинь у мініатюрах Радзивілівського літопису // Минуле і сучасне Волині: О. Цинкаловський і край: Матеріали ІХ наукової іст. – краєзн. міжнар. конф. 20 – 23 січня 1998 р. Луцьк, 1998. – С. 21 – 22.
 26. Остапюк О. Із історії євангелістсько-аугсбургської общини в Любомльському повіті // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Любомль в історії України та Волині: Науковий збірник. Вип.25: Матеріали ХХV

- Волинської обласної історико-краєзнавчої конференції. м. Любомль, 25 жовтня 2007р. – Луцьк, 2007. – С. 53 – 55.
- 27.Павлюк І.З. Українська легальна преса Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя 1917 – 1939, 1941 – 1944 рр. // Національна академія наук України; Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника. Наук.-досл. центр періодики. – Львів: Каменяр, 2001. – (Періодичні видання регіонів України). – 285 с.
 - 28.Пам'ятки культової архітектури Волині // Пам'ятки сакрального мистецтва Волині. Матеріали VIII міжн. наук. конф. (13 – 14 грудня 2001 р. Луцьк). Наук. зб. – Вип. 8 – Луцьк, 2001. – С. 103 – 142.
 - 29.Рожко В.Є. Спогади як першоджерело до історії краю // Минуле і сучасне Волині: Освіта, наука, культура. – Луцьк, 1990. – Ч. II. – С. 112 – 116.
 - 30.Рудковська Н.М. Полонізми у складі мікротопонімів Волині та Західного Полісся // Проблеми регіональної ономастики: Тези доп. і повід. наук. семінару. – К., 1994. – С. .
 - 31.Савченко І.А. Динаміка адміністративно-територіального устрою Волинської області // Науковий вісник ВДУ. – Луцьк, 2003. - №8. – С. 261 – 267.
 - 32.Середюк О. Відтворення давнього побуту населення Полісся й Волині у діючій експозиції скансену в Рокинях. // Полісся: етнікос, традиції, культура. – Луцьк, 1997. – С. 253 – 260.
 - 33.Сулік А. Польський (римо-католицький) цвинтар у Любомлі // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Любомль в історії України та Волині: Науковий збірник.Вип. 25: Матеріали XXV Волинської обласної історико-краєзнавчої конференції. м. Любомль, 25 жовтня 2007р. – Луцьк, 2007. – С.326 – 334.
 - 34.Шульга С. Переселення чехів на Волинь у 60 – 70-х роках ХІХ ст. // Наук. вісн. ВДУ. – Луцьк, 1996. - №3. Серія “Історія”, вип. 1. – С. 90 – 93.
 - 35.Ющенко М. Укріплення Волинської губернії в системі оборони південно-західних кордонів Російської імперії кінця ХІХ століття // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки воєнної історії краю: Вип. 30: Матеріали XXX Всеукраїнської науково практичної історико-краєзнавчої конференції, 24 – 25 березня 2009 р. – Луцьк, 2009. – С.127 – 133.
 - 36.Василюк Л. Л. Роль топоніміки в історико-ландшафтних дослідженнях
 - 37.Волинського Полісся // Природа Західного Полісся та прилеглих територій 2004річк
 - 38.Патерик Києво-Печерський / Перекл. та прим. І.Жиленко. – К., 2001. – 348 с.
 - 39.Яковенко Н. Погреб тілу моєму вибираю с предки моєми»: місця поховань волинських князів у XV – середині XVII століть / Н.М. Яковенко // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Зб. наук. пр. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2011. – Вип. 20. – С. 784-808.
 - 40.Савчук П. Дубенський форт – Рівне «Ліста» 2001. – 87с.

41. Білявський Г.О., Фурдуй РС. Основи екологічних знань: Підручник. – К.: Либідь, 1995. –288 с.
42. Географічна енциклопедія України: В 3 т. – К.: Укр. енцикл. ім. МП. Бажана, 1989 –993с.
43. Заставний Ф.Д. Географія України: У 2 кн. – Л.гСвгг, 1994. – 472 с.
44. Соціально-економічна географія України: Навч. посіб./ За ред. проф. О.І. Шаблія. – Л.: Світ, 1994.-608 с.
45. Чорний І.Б. Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 1995. –240 с.